

Dagboekfragmenten, theaterteksten
en columns van een

Bosnië- veteraan

Barry Hofstede

Uitgeverij Gelderland

Het gaat niet meer, ik moet met iemand praten. Ik bel de MDD, de Maatschappelijke Dienst Defensie, en maak een afspraak met majoor Sanders. Die heeft ons ook bijgestaan in Bosnië. Ik wil alleen met hem praten. We ontmoeten elkaar een aantal keren in Den Bosch. Ik praat over dingen waar ik tegenaan loop in het dagelijkse leven en hij geeft tips. We praten niet over Bosnië.

In Nederland heb ik niets om voor te leven. Elke dag gaat haast onmerkbaar over in de volgende en 's avonds val ik uitgeput in slaap. Weer een dag overleefd. Ik vertrek naar Australië. Daar begin ik met schrijven.

Als ik een jaar later terug ben, is mijn gemoedstoestand alleen maar verergerd. Ik strompel voort in het donker, van uur tot uur, dag tot dag. Alleen discipline weerhoudt me ervan volledig te ontsporen. Verder mislukt alles. Relaties houden geen stand. Als mijn broertje bij me komt eten, dan denk ik dat hij me wil vergiften.

Een vriend van me, die bij Dutchbat III heeft gediend, brengt me in contact met iemand van de Bond van Nederlandse Militaire Diensslachtoffers. Deze dame stelt precies de juiste vragen en ik stort mijn hart bij haar uit. De deksel is van de beerput en al mijn verdriet, angst en frustratie komen omhoog. Ik ben al jaren aan het dweilen met de kraan open. Als ze weggaat, geeft ze mij haar kaartje en het advies om te bellen als er nog iets is. Nog diezelfde avond bel ik haar. Zij maakt een afspraak voor me bij het Centraal Militair Hospitaal in Utrecht en rijdt daar samen met mij heen.

Op dat moment in mijn leven is het enige idee aangaande mijn toekomst waarbij ik me iets bij kan voorstellen, dat ik op een dag met een wapen een supermarkt of postkantoor binnenloop, een bloedbad aanricht en voor de rest van mijn leven achter de tralies zal verdwijnen. Of dat ik afreis naar Den Haag om op het Binnenhof een politicus te vermoorden – die gaan dan nog gewoon op de fiets naar hun werk. Dan zal ik eindelijk de rust vinden die ik zoek en verlost zijn van het schijnleven dat ik leid.

Ik heb mezelf volledig losgemaakt van de wereld en de mensen om me heen. Ik besta alleen in mijn gedachten. Een leeg leven in een hol land. Wezenloos en nutteloos. Ik heb niets meer te verliezen behalve mijn leven, maar ik ben

er nog niet aan toe om dat op te geven. Ik zou wel dood willen, maar om dat mezelf aan te doen is nog een stap te ver.

Gesprekken, psychologische tests, nog meer gesprekken, nog meer tests. Dan komt de uitslag: Posttraumatische stressstoornis. De paranoia, de woede-uitbarstingen, de overdreven waakzaamheid, de herbelevingen en waanideeën, de angst- en paniekaanvallen. Het heeft nu allemaal een naam, ik heb het niet verzonnen. Het is echt en het heeft een oorsprong: Bosnië.

Mijn behandeling in het militair hospitaal vordert langzaam maar gestaag. Er gloort iets van een toekomstperspectief aan de horizon. De grote vraag is dan ook: Wat te doen met de rest van mijn leven? Uiteindelijk biedt het Arbeidsbureau uitkomst.

Daar lees ik in een dik opleidingsboek over de schrijfopleiding aan de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht. Dat lijkt me wel wat, ik heb in de jaren daarvoor vele dagboeken volgeschreven. Als ik dan met niemand kon praten, dan kon ik mijn gedachten in ieder geval aan het papier toevertrouwen. Weg is weg. De functie die ze hadden is die van mentale vuilnisbak.

Het is een verschrikking om die dagboeken terug te lezen. De tomeloze woede, het peilloze verdriet, de onmacht en onzekerheid. Ik herken mezelf er nauwelijks in, maar tegelijkertijd bekruipt me dat gevoel van toen weer. Het is om bang van te worden. Zo wil ik me nooit meer voelen, die persoon wil ik nooit meer zijn. Arme jongen...

De Menseneter

Als de zon laag over de huizen schijnt
Dan moet ik altijd even slikken
Hij komt eraan, hij staat te wachten
Achter de dag die nu snel verdwijnt

Ik ben niet bang in een wereld zonder licht
Voetstappen dreunen als kanonnen in de verte
Ik verstop mij diep onder de dekens
Over een paar uur is de morgen alweer in zicht

Het is de Menseneter die ik hoor stampen
Op zoek naar leed, verdriet en pijn
Zijn maag trekt samen van hongerkrampen

De lucht kleurt alle soorten rood
Bloed-, roos-, koraal- en karmozijn-
Oorlog, ziekte, honger en dood

Zoveel mensen doodgewenst vandaag
Het is gewoon niet grappig meer

Proloog

KIM

Hij wil altijd persé met zijn rug naar de muur zitten.
Hij neemt de telefoon niet op.
Controleert vijf keer of de voordeur op slot zit.
Durft niet over putdeksels te rijden of spoorlijnen over te steken.
Als hij boodschappen doet vergeet hij de helft en blijft een halve dag weg.
Dat gaat wel over.

Codes.
Afkortingen.
Stellingen.
Plaatsnamen.
Afstanden.
Tonnen gewicht.
Hoeveel graden het vroom 's nachts.
Hoe zwaar een reserveband van een viertonner is.

Ik zeg: je kan de wereld niet in je eentje veranderen.
Dat kan niemand.
Dat heb ik tegen hem gezegd.
Het gaat gewoon door zegt hij dan...
Ik weet er niks van.

Soms is hij zo stil.
Doodstil.
Hij sluipt fluisterend door het huis.
Hij hoort me niet als ik tegen hem praat.
Overdag loopt ie te dromen.
's Nachts schopt hij de dekens van zich af.

MIKE

De eerste nacht in mijn eigen bed.
Het is stil.
Ik luister de hele nacht.
Ik rijg de seconden aan elkaar.
Als ik stop met tellen dan...

De volgende morgen...
Spijkerbroek, T-shirt, gypies.
Op de grond ligt mijn legertenu.
Van de vorige dag.
Mijn blauwe baret ligt ernaast.
Ik zet hem op en kijk in de spiegel.
Het ziet er niet uit met een spijkerbroek, T-shirt en gypies eronder.
Ik zet hem weer af en ga naar beneden.

Mijn Uzi...
Mijn helm en mijn kogelvest...
Ik ben weer thuis...
Die heb ik hier niet nodig...

De geur van een draaiende dieselmotor.
Het knallen van een uitlaat.
Het huilen van een kind.
Het buurjongetje dat met een speelgoedpistool loopt te zwaaien.
Ik ga maar weer naar binnen.

Op een morgen komt er een brief.
Guido heeft zichzelf tegen een boom te pletter gereden...
En ik weet niet of ik jam of ham of kaas of hagelslag of pindakaas of pasta of appelstroop of gekleurde muisjes of kokosbrood of vlokken op mijn brood moet doen.

Er loopt een vrouw over straat
Ze draagt twee volle
boodschappentassen
Zou ze moeder zijn?
Zou ze kinderen hebben?
Een gezin om voor te zorgen?

Ik teken een schietschijf op het
beslagen raam
Iedereen die er achterlangs loopt is
dood

Ik schrijf woorden op het beslagen
raam
Vandaag...
Is...
De...
Eerste...
Dag...
Van...
De...
Rest...
Van...
De...
Week...
Uitroepteken, uitroepteken,
uitroepteken...
De zon schijnt naar binnen
Het wordt warmer
De woorden verdampen

Wachten
Wacht
24 uur wacht
24 uur wachten
2 uur op, 1 uur af
1 uur af, 2 uur op

2 uur op, 1 uur af
2 keer per etmaal 3 uur slapen
Dat is mijn ritme
24 uur per dag
Mijn biologische klok tikt
Telt de seconden, minuten, uren,
dagen af
Hoeveel tijd nog?
Oorlog is voornamelijk wachten
Wachten zonder pauze
Dat ene uur af is geen pauze

De wereld van de wacht, ingekapseld
in de wereld van het kamp
Ingekapseld in de wereld van de
oorlog, ingekapseld in de wereld...

#

Petr steekt de straat over zonder uit
te kijken
Petr rent
Petrs hoofd zit onder het bloed
Petr kruipt onder de slagboom door
Petr is onze tolk
Petr woont hier al zijn leven lang
Petr rent naar een vrachtwagen
Petr verschuilt zich onder een
vrachtwagen
Petr heeft gehuild
Petr is bang
Petr weigert onder de vrachtwagen
vandaan te komen
Petr ontwijkt onze vragen
Petr negeert onze bevelen
Petrs ogen schieten heen en weer
Petr weet dat er mannen aan de poort

staan
Petr ziet niet hoe de mannen naar
hem wijzen
Petr ziet niet hoe de mannen hun
Kalashnikovs richten
Petr wordt weggebracht, ingesloten
door vijf soldaten met kogelwerende
vesten
Petr wacht
Petr wordt opgehaald door een
Engels pantservoertuig
Petr wordt nooit meer teruggezien

Wij kijken al een week toe hoe het
dorp etnisch gezuiverd wordt
Wij wachten al een week op instructies
Wij weten niet wie de goeden zijn
Wij weten niet wie er schiet
Wij zien wat iedereen elkaar aandoet
Wij mogen alleen maar toekijken
Wij hebben een geweldsinstructie
Wij mogen niet zomaar mensen op
het kamp laten
Wij staan oog in oog met de mannen
aan de poort
Wij zien hoe de mannen wijzen en
een hand over hun keel halen
Wij moeten Petr wegsturen
Wij worden boos
Wij vragen de wachtcommandant om
naar de kampcommandant te bellen
Wij zeggen dat als Petr weg moet ze
hem doodmaken
Wij herinneren hem er aan dat Petr
onze tolk is
Wij zien de mannen hun
Kalashnikovs richten

Wij dragen een helm en een
kogelwerend vest
Wij zijn niet zeker of die op deze
afstand iets uithalen

#

Als ik wil kan ik drie dagen en
nachten achtereen wakker blijven
Als ik wil kan ik een uur stokstijf stil
blijven staan
Als ik wil kan ik aan het plafond
hangen
Als ik wil kan ik mezelf pijn doen
met een aansteker
Als ik wil kan ik gaan lopen en nooit
meer terugkomen
Als ik wil kan ik morgen op vakantie
gaan
Als ik wil kan ik de hele dag slapen
Als ik wil kan ik iemand opbellen
Als ik wil kan ik midden in de nacht
bij mijn ouders inbreken
Als ik wil kan ik ze een mes op hun
keel zetten... ze zullen er niks van
merken
Als ik wil kan ik een politicus
vermoorden
Als ik wil heb ik binnen vijf minuten
problemen
Als ik wil kan ik een trein tot staan
brengen
Als ik wil kan ik wegsijpelen door het
doucheputje
Als ik wil kan ik verdwijnen in een
liedje op de radio
Als ik wil kan ik alles

